

PAPER DETAILS

TITLE: BİR DİS POLİTİKA ARACI OLARAK SAVAS

AUTHORS: Abdulkadir BAHARÇİÇEK

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/29909>

BİR DIŞ POLİTİKA ARACI OLARAK SAVAŞ

Abdulkadir BAHARÇİÇEK*

Özet: Tarih boyunca bir dış politika aracı olarak kullanılan savaş, kavram olarak Clausewitz tarafından “politikanın başka araçlarla sürdürülmesi” şeklinde tanımlanmıştır. Yine savaş, sosyal gruplar ve uluslar arasındaki büyük bir silahlı düşmanlığın örgütlü olarak yaşandığı çatışma şeklinde de tanımlamak mümkündür. Günümüz uluslararası sisteminde ise savaş bir dış politika aracı olarak önemini kaybetmemektedir. Bunun temel nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir. Günümüz uluslararası sisteminde ileri düzeyde bir bütünleşme sağlanmış ve durum devletleri birbirlerine bağımlı hale getirmiştir. Savaş ekonomik anlamda çok pahalı bir araç haline gelmiştir. Silahların yıkım gücü çok ileri boyutlara ulaşmıştır. Devletlerin ulusal çıkarlarındaki öncelikler değişmiş ve ekonomik nitelikli çıkarlar önem kazanmıştır. Savaş ise bu çıkarların elde edilmesinde kullanışlı olmaktan çıkmıştır. Savaş önleme konusunda uluslararası düzeyde önemli adımlar atılmıştır. Bu nedenlerin sonucu olarak savaşın bir dış politika aracı olarak önemi gittikçe azalmaktadır.

I. Giriş

Günümüz dünyasında devletler arasındaki ilişki düzeyi geçmişle mukayese edilemeyecek düzeyde artmıştır. Devletler arasında ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, eğitim, sağlık, spor gibi alanlarda çok yoğun ilişkiler ağı kurulmuş bulunmaktadır. Bu alanlarla ilgili olarak ortaya çıkan uluslararası sorunların büyük bir kısmı ikna, pazarlık, ödüllendirme gibi kuvvet ihtiva etmeyen yöntemlerle çözümlenmektedir. Bununla birlikte bazen ortaya çıkan sorunların çözümü için ülkeler tehdit, yıkıcı faaliyetler ve güç kullanma gibi araçlara başvurma gereği de duymaktadırlar (Holsti, 1992A: 228).

Savaş sadece günümüzde kullanılan bir dış politika aracı olmayıp, devletlerin ortaya çıktıkları dönemden günümüze kadar sürekli olarak ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözmenin önemli bir aracı olarak görülmüş ve genellikle diğer araçların kullanılmasıyla istenen sonuç elde edilmediğinde ve elde edilemeyeceğine inanıldığında pek çok ülkenin baş vurduğu bir yol olarak dış politikanın önemli bir aracı olmaya devam etmiştir. Fakat 21. Yüzyılın eşiğine gelindiğinde uluslararası sistemin aldığı yeni yapı savaşın niteliği üzerinde etkili olduğu gibi savaşın dış politika aracı olarak kullanırlılığı konusunda da yeni ve önemli bazı sonuçlar yaratmıştır.

Bu makalede savaş kavramı tanımlandıktan sonra savaşın nedenleri üzerinde durulacak ve savaşın bir dış politika aracı olarak ne ölçüde kullanılır olduğu sorusunun cevabı verilmeye çalışılacaktır. Bu çerçevede günümüz uluslararası sisteminde savaşın ekonomik ilişkiler ağının gelişmesi, ticaretin

*Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü.

artması, nükleer silahların varlığı, ideolojilerin öneminin azalması, teknolojik gelişmeler ve uluslararası örgütlerin sistemdeki rollerinin artması gibi nedenlerden dolayı gittikçe kullanışlı bir araç olmaktan çıktığı vurgulanacaktır. Bununla birlikte, azalarak ta olsa ülkeler bir dış politika aracı olarak savaşa başvurmaya devam edeceklerdir. Fakat özellikle gelişmiş ülkeler arasında savaş çıkma ihtimali oldukça düşük görünmektedir.

II. Savaş

Savaş kavramının tanımlanmasında çeşitli güçlükler bulunmaktadır. Savaşın ne olduğu veya ne olmadığı çoğu zaman tartışma konusu olmuş ve kavrama pek çok kişi farklı anlamlar yüklemişlerdir. "Savaş Üzerine" adlı eseri ile kavram üzerine en önemli çalışmalardan birini yapan Clausewitz, savaşı "politikanın başka araçlarla sürdürülmesi" olarak tanımlamaktadır (Clausewitz, 1997: 53). Yazara göre savaş düello ile aynı anlamdadır. Savaşan tarafların birbirlerine boyun eğdirmeye çalıştıklarını ve sonuçtaki şiddet hareketinin de savaş olduğu Clausewitz tarafından ifade edilmektedir (Clausewitz, 1997: 35).

Savaş devletler arasında veya bir devletin içinde veya bir ülkenin toprak parçasının silahlı güçler aracılığı ile alınması sonucu oluşan düşmanlık olarak ta tanımlanmaktadır (Plano ve Olton, 1988: 187). Burada ise savaşın daha ziyade teknik bir tanımla yapılmaktadır. Buna göre iki veya daha fazla devletin aralarında düşmanlık şartlarının oluştuğunu resmi olarak beyan etmeleri durumunda hukuksal olarak bir savaş durumunun var olduğu varsayılmaktadır (Plano ve Olton, 1988: 187). Pratikte ise yukarıdaki tanıma uygun olmayan fakat gerçekte savaş olarak kabul edilebilecek devletlerarası ilişkilerin varlığı bir yana, hukuksal tanım olarak hangi durumlar, niyetler veya şartlar savaşı oluşturur konusunda bile uyuşmazlık vardır. Bununla birlikte örgütlü bir grubun diğer bir gruba karşı güç kullanmaya başlaması ile fiili olarak savaşın varlığı söz konusu olur. Buna de facto (fiili) savaş ta denilebilir (Plano ve Olton, 1988: 187).

Öte yandan Jones ise savaşı sosyal gruplar ve uluslar arasında büyük bir silahlı düşmanlığın örgütlü olarak yaşandığı çatışma olarak tanımlamaktadır (Jones, 1991: 379). Sonuçta Clausewitz'in "Savaş Üzerine" adlı eserinde belirttiği gibi savaşı politikanın diğer araçlar (silahlı güç) ile sürdürülmesi olarak kabul etmek mümkündür. Çünkü sonuçta savaş ile ulaşılmak istenen şey bir devletin veya örgütlü grubun belirlediği bir hedefe ulaşma isteğinden başka bir şey değildir. Genellikle ulusal çıkar olarak ifade edilen bu hedef yine siyasal bir nitelik taşımaktadır.

Savaşın ilan edilmesi özellikle savaş esnasında ve/veya savaş sonrası dönemde uygulanacak ve uyulacak hukuksal kuralları açısından önemlidir. Uluslararası sistemde yaşanan savaşlara bakıldığında pek çok savaşın savaş ilanı yapılmadan gerçekleştiği görülmektedir. Oysa Hauge Konvensiyonu'na göre savaşın ilan edilmesi gerekmektedir. Fakat bu konvensiyonu imzalayan

ülkelerin bile bazen bu kurala uymadıkları görülmektedir. ABD'nin Kuzey Vietnam ile yaptığı savaş ve 1980'lerdeki İran-İrak savaşı buna örnek olarak gösterilebilir. Bu örneklerle dayanılarak bazı kişiler savaş ilanının aslında geçerliliğini kaybeden bir kural olduğunu söylemektedirler. Fakat uygulamada, özellikle savaşan taraflarla ilgili olarak gerek savaş esnasında ve gerek se savaş sonrası dönemde alınacak bazı tedbirler ve uygulanacak yaptırımlar ile, olması halinde savaş ile ilgili yaptırımlarda savaşın ilan edilip edilmediği özellikle hukuksal sonuçlar üzerinde etkili olabilir. Örneğin savaşın ilan edilmesi gerektiği yönündeki kural İkinci Dünya Savaşında sonra Almanya'ya karşı kurulan uluslararası Nurember Askeri Mahkemesinde bu ülkeye karşı bir gerekçe olarak kullanılmıştı (Bledsoe, 1987: 363). Hukuksal olarak savaştan bahsedebilmek için ilan edilmiş olması önemli görünmektedir. En azından Hauge Convensiyonu'nu imzalayan ülkeler arasında savaş ilanının yapılması gerekmektedir. Bu yapılmasa bile savaştan önce karşı tarafa bir şartlı ültimatum yapılması devletler hukuku tarafından gerekli görülmektedir.

Kuşkusuz, haklı bir nedene dayanmayan bir savaşın ilan edilip edilmemesinin hukuksal olarak savaşan devleti haklı çıkartmayacağı bir gerçektir. Nitekim Birleşmiş Milletler yasasına göre haklı bir nedene dayanmıyorsa, savaş ilanı ile birlikte başlatılan bir saldırı Bileşmiş Milletler sözleşmesine aykırı olacaktır (Soysal, 1991: 38).

III. Savaşın amacı, araçları ve Nedenleri

Çok farklı amaçlar için savaşa başvurulabilir. Bu amaçlar bir ülkenin veya bir grubun topyekün yok edilmesi şeklinde olabileceği gibi daha sınırlı amaçlarda güdülebilir. Örneğin belli bir toprak parçasının elde tutulması veya bir sınırın korunması gibi (Plano ve Olton, 1988: 187). Yukarıda sayılan amaçların dışında bir takım doğal kaynaklara ve stratejik yollar ve bölgelere sahip olma ve denetleme isteği, dış pazar, prestij, etnik ve dini birtakım amaçlar da savaş ile elde edilmek istenen amaçlar arasında yer alabilir.

Savaşın araçları nedir diye bir soru sorulduğunda ise ilk akla gelen şey iyi organize olmuş ordulardır. Bunun dışında savaş ülkeye veya belli bir bölgeye dağılacak şekilde gerilla taktiği ile de uygulanabilir (Plano ve Olton, 1988:187). Ayrıca dünümüz uluslararası sisteminde bazı uluslararası örgütler de bir savaş aracı konumunda görülebirlirler. Birleşmiş Milletler ve NATO gibi örgütlerin icra ettikleri bazı operasyonlar bunun açık örnekleri olarak gösterilebilir.

Savaş en çok dikkatle incelenen insan faaliyetlerinin başında geliyor. Savaşın nedenleri ise siyasal, ideolojik, ekonomik, dinsel veya sosyo-psikolojik faktörlerden kaynaklanır. Jones yaptığı araştırma ile savaşa yol açan nedenlerin onbeş başlık altında toplanabileceğini söylemektedir (Jones, 1991: 378-379).

1. Güç dengesizliği.
2. Güç kayması.
3. Milliyetçilik ve ayrılıkçılık.

4. Uluslararası sosyal Darwinizm.
5. Yanlış algılamaya yol açan iletişim başarısızlığı.
6. Teknik ironi veya hata doğuran iletişim başarısızlığı.
7. Silahlanma yarışı ve güvenlik açmazı.
8. Dış çatışmalar aracılığıyla iç bağlılık.
9. İç didişme aracılığıyla uluslararası çatışma.
10. Yoksulluk ve mahrumiyet.
11. Anlık saldırganlık ve sosyal biyoloji.
12. Ekonomik ve bilimsel teşvik (Yeni teknolojiler üretme).
13. Askeri-sanayi kompleks ve nükleer silah üretme çabaları.
14. Nüfus sınırlaması.
15. Güç yolu ile çatışmaları çözme.

Şüphesiz savaşlar yukarıda sayılan nedenlerden biri veya birkaçından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca savaşa yol açan nedenler başka başlıklar altında da sınıflandırmaya tabi tutulabilir.

IV. Günümüzde Bir Uluslararası İlişki Biçimi Olarak Savaş

Uluslararası sistemin ulaştığı ileri düzeydeki entegre olmuş yapının artık savaşı geçmiş dönemlere nazaran daha çok zorlaştırdığı ve savaşın özellikle gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkilerde bir araç olarak kullanılma özelliğinin ortadan kalktığı ileri sürülmektedir. John Mueller'e göre "gelişmiş ülkeler arasında savaş artık nefret uyandırmakta, iğrenç bulunmakta, ahlaka aykırı ve gayri medeni olarak görülmektedir." Mueller savaşın abesle iştigal olduğunu, diğer bir ifade ile artık etkili olmadığını söylemektedir (Mueller, 1989: 217).

John Mueller'in bu yargısını haklı çıkaran gelişmelerin özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıktığı pek çok empirik gelişme tarafından desteklenmektedir. Günümüz dünyasında herkesin üzerinde belli ölçüde uzlaştığı bir düşünce bir Üçüncü Dünya Savaşı çıkma ihtimalinin son derece düşük olduğu gerçeğidir. Böyle bir yargının benimsenmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. İlk olarak II. Dünya Savaşından sonra uluslararası politikada yaşanan gerginliğin en önemli nedenlerinden biri olan ideolojik mücadele büyük ölçüde sona ermiş ve komünist ideoloji 1989 yılından sonra büyük bir gerileme sürecine girmiştir. İkinci olarak gelişmiş ülkeler aralarındaki anlaşmazlık ve uyuşmazlıkları denetim altında tutma becerilerini son 50 yılda oldukça geliştirerek bazı sorunları savaşa başvurmadan çözmeyi başarmışlardır (Mueller, 1989: 218). Gelişmiş ülkeler arasında çeşitli krizler ve bu krizlerin neden olduğu önemli sorunlar yaşanmakla birlikte 1945 yılından beri bu ülkeler arasında doğrudan herhangi bir savaş yaşanmamıştır. Ortaya çıkan çatışmalar ise gelişmiş ülkelerin dışında meydana gelmiş ve bu çatışmalar da gelişmiş ülkeler tarafından oldukça dikkatli bir şekilde sınırlı tutulmaya çalışılmıştır (Mueller, 1989: 218).

Üçüncü olarak nükleer silahların eriştiği yıkım gücü yeni bir büyük savaşım II. Dünya savaşından çok daha fazla yıkıcı olacağı gerçeğini ortaya koymuştur. Yaşanacak bir savaşta nükleer silah kullanma ihtimalinin az da olsa her zaman bulunması nedeni ile hiçbir gelişmiş ülke büyük bir yıkım anlamına gelecek olan böyle bir adım atmayı göze alamamaktadır. Nükleer silahın kullanıldığı bir savaşta savaşın galibinin olmayacağı taraflar arasında genel kabul gören bir görüş olmuştur. Bütün bu nedenlerden dolayı gelişmiş ülkeler arasında gelecekte savaş çıkmasının rasyonel olmadığı ve böyle bir yola başvurulmasının düşünülemeyeceği söylenebilir (Mueller, 1989: 219). Sonuç olarak savaş gelişmiş ülkeler açısından beklenen sonucu elde etmede etkin bir araç olmaktan çıkmıştır denilebilir.

Gelecekte savaşa daha az başvurulacağına yönelik nedenler ile ilgili olarak bir diğer önemli gelişme ise devletlerin güttükleri amaçlar ile ilgili görülmektedir. Yeni bir bin yıla girilirken devletlerin temel amaçları konusundaki düşüncelerde önemli değişimler yaşanmaktadır. Gelişmiş dünyada ülkeler artık güvenlik çıkarlarının yanında refah düzeylerinin yükselmesi gibi düşünceleri daha ağırlıklı olarak dış politikalarının merkezine almaktadırlar (Mueller, 1989: 221).

Bireysel olarak herkesin zengin olmayı arzuladığı, bu tür değer yargılarını bünyesinde barındıran liberal demokrasi ve serbest piyasa ekonomisinin genel kabul gördüğü günümüzde devletler de benzer bir amacı kendilerine hedef olarak seçmektedirler. Bu anlayış geliştirmekte olan ülkelerde bile gittikçe artan bir oranda genel kabul görmeye başlamakta ve pek çok ülke daha önceleri aralarında çözemedikleri bazı sorunlarını zenginleşme yönündeki amaçlarına ulaşabilmek için çözmeye başlamaktadırlar. Başta Mısır ve Ürdün olmak üzere bazı Arap ülkelerinin İsrail ile barış yolunu seçmelerinin önemli bir nedeninin de bu düşünce olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yine Kuzey Kore ve Vietnam'ın dünya ile bütünleşme sürecine girme istekleri bu devletlerin kendi refah düzeylerini yükseltmeyi önemli bir amaç olarak benimsemelerinin bir sonucu olmuştur.

Savaşa daha az başvurulmasını gerektiren diğer bir neden ise gücün kaynağı konusunda meydana gelen gelişmelerdir. Günümüz dünyasının bir ülkenin gücünü sadece askeri kapasitesi ile tanımlamak yanıltıcı olmaya başlamıştır. Daha da önemlisi günümüzde devletlerin savaş ve askeri güç dışındaki araçlarla da güçlü bir dünya devleti niteliği kazanabileceği anlaşılmıştır. Örneğin Japonya kıtalararası füzeleri veya nükleer silahları bulunmadan da uluslararası sistemde önemli bir statü ve saygınlık kazanabilmiş ve pek çok ülkeyi- ki buna en gelişmiş güçlü ülkeler de dahil olmak üzere- etkileme kapasitesine ulaşmıştır (Mueller, 1989: 223).

Klasik düşüncenin güçlü temsilcisi Morgenthau'ya göre uluslararası politika güç için yapılan bir mücadeledir (Morgenthau, 1989: 48). Klasik düşünce akımı gücü ise genellikle askeri güç olarak düşünmektedirler. Günümüzde ise devletler daha çok zenginleşmek ve refah düzeylerini

yükseltmek için mücadele etmektedirler. Güç bazen (her zaman değil) bir amaçtır, fakat daha çok ülkenin hedeflerine ulaşmak için kullandığı bir araç durumundadır. Bir ülkenin gücü ise ülkenin coğrafyası, doğal kaynakları, sanayi kapasitesi, nüfusu, ulusal özellikleri ve değerleri ve diplomasisinin kalitesine bağlıdır. Ayrıca Holsti'nin de belirttiği gibi güç göreceli bir kavramdır ve bir ülkenin gücü o ülkenin arzu ve isteklerini başkalarına kabul ettirebilme derecesi ile ölçülebilir (Holsti, 1992A: 117-118). Bütün bunların yanında yine Morgenthau'ya göre bir ülkenin gücü askeri güç olarak ne ölçüde hazırlıklı olduğuna bağlıdır. Askeri güç olarak hazırlıklı olmak izlenen dış politikayı destekleme kapasitesine sahip bir silahlı gücün bulunması anlamına gelir (Garnett, 1987: 71 ve Mueller, 1989: 224).

Günümüz dünyasında ise her alanda güçlü olan bir devlet çoğu zaman savaşa başvurmadan da, diğer bir ifade ile askeri güç kullanmadan da diğer bazı dış politika araçlarını kullanarak karşı tarafa kendi isteklerini kabul ettirebilmektedir. Holsti'ye göre savaş dışındaki etkileme araçları ikna, ödül vadetme, ödül verme, cezalandırma ile tehdit etme ve şiddet ihtiva etmeyen cezalandırma yöntemleri şeklinde sıralanabilir (Holsti, 1992B: 19-20). Dolayısıyla bu yöntemlerle sonuç elde edemeyen bir devlet en son yöntem olarak gücü dener. Ancak güçlü olan bir devlet büyük bir ihtimalle zaten kuvvet kullanmadan diğer yöntemlerle kendisinden daha zayıf olan karşı tarafa kendi isteklerini kabul ettirebilecektir.

Güçlü devletler arasındaki ilişkilerde savaşın gittikçe kullanışsız bir araç durumuna düşmesinin temel nedeni ekonomik çıkarların ön plana çıkması ve bunun sonucu olarak ticaretin son derece önemli hale gelmesidir. Kuvvet kullanarak çıkar elde etme çağlar boyunca devletlerin başvurduğu başlıca yöntem olmuştur. Günümüz uluslararası sisteminde ise devletler çıkarlarını elde etmek için en az kuvvet kadar etkili bir diğer alternatifte sahip bulunmaktadır. Ticaret olarak adlandırılabilir olan bu alternatif gittikçe daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Richard Rosecrance'e göre çıkarlarını askeri güce dayalı olarak elde etmeye çalışan ABD'ye karşılık Japonya ticarete dayalı bir yöntemle benzer amaçları gerçekleştirmektedir. Rosecrance er veya geç gelecekte ABD'nin de Japonya'nın başarıyla izlediği ticarete dayalı bu yöntemi uygulamaya koyacağını ifade etmektedir (Rosecrance, 1992: 23). Son verilere göre ABD araştırma-geliştirme harcamalarını % 50 sini silahlanma konusunda yaparken, Japonya %99 unu sivil üretim konusuna ayırmaktadır (Rosecrance, 1992: 28). Bu farklılık sonucu Japonya ABD'ye göre çok daha büyük bir gelişme göstermektedir.

Savaşı esas alan bir dış politikanın maliyeti eski dönemlerle mukayese edilemeyecek kadar yükselmiştir. 1900'lü yıllara kadar savaşın en önemli harcamalarını askerlerin ve atların yiyecekleri ve giyecekleri oluştururken, günümüzde güçlü bir askeri güce sahip olmak için sürekli olarak tank, top, uçak gemi ve diğer askeri alanlara büyük yatırımların yapılması zorunlu hale

gelmiştir (Rosecrance, 1992: 28). Daha da önemlisi bu yatırımları yapabilmek için zaten güçlü bir ekonomiye sahip olmak olmaz şart haline gelmiştir.

Yukarıda sayılan nedenlerle savaşın gün geçtikçe etkin bir dış politika aracı olma özelliğinin azalacağı söylenebilir. Bununla birlikte son yıllarda savaşların sayısında belirgin bir artış olduğu yapılan araştırmaların ortaya çıkardığı bir gerçek olarak duruyor (Simon, 1991: 81). Fakat sadece bu veriye bakılarak savaşın bir dış politika aracı olarak önemini koruduğunu söylemek yanıltıcı olacaktır. Uluslararası ilişkiler kurmanın her şeklinde meydana gelen artışlarla mukayese edildiğinde aslında kuvvet kullanma yönteminin diğer dış politika araçlarına oranla çok daha düşük bir düzeyde bir dış politika aracı olarak kullanıldığı görülebilir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında ticaretin dış politikada artan önemi yanında ideolojik ve anti-sömürgeci savaşların önemli ölçüde azalmasının da oldukça etkili olduğu söylenebilir (Simon, 1991: 83).

2000 li yıllara girilirken daha sık görülen etnik sorunların ise devletlerarası bir çatışma olmaktan ziyade ülkelerin iç çatışmaları şeklinde meydana geldiklerini söylemek mümkündür. Özellikle Doğu-Batı cepheleşmesinin bastırdığı etnik nitelikli talepler bu yapının çökmesi ile su yüzüne çıkmaya başlamışlardır (Simon, 1991: 85). Fakat yukarıda da belirtildiği gibi bu talepler ya Gürcistan da olduğu gibi iç çatışmalara yol açmakta veya Moldova ve eski Çekoslovakya'da olduğu gibi barışçı yollarla çözümlenmektedirler. Kuşkusuz bazen de Karabağ ve Kosova'da olduğu gibi çatışma ve dış müdahalelere yol açabilmektedirler. Fakat Bosna ve Kosova örneklerinde de görüldüğü gibi kuvvet kullanarak bu sorunların çözümlenmeye kalkışılması hiç beklenmedik dış müdahaleleri de beraberinde getirebilmektedir bu gelişme ister istemez devletleri savaş dışı çözüm önerilerine zorlamaktadır.

Yukarıda sayılan bütün gerekçelere rağmen gelecekte de savaşlar var olmaya devam edecektir. Gelecek yıllarda etnik ve milliyetçi temellere dayalı savaşlar, terörizm ve uyuşturucu ile mücadelenin yaratacağı çatışmalar savaşların temel nedenleri olarak ortaya çıkacaklardır (Simon, 1991: 96). Fakat yukarıda sayılan sorunlardan terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve çevre ile ilgili bazı sorunlar tüm devletlerin ortak sorunlarını oluşturacağından bu sorunları çözmenin en etkili yolu savaş değil daha ziyade işbirliği olarak görülecektir. Öte yandan savaş yolu ile toprak kazanma, bir devletin varlığına son verme veya ekonomik ve stratejik çıkarlar elde etme dönemi artık belirgin bir biçimde geride kalmıştır.

V. Savaşı Önleme Çabaları

Daha önce de ifade edildiği gibi savaş dış politika araçları içerisinde genellikle en son başvurulan ve yine genellikle maliyeti en yüksek olan araç olduğu için, en az uygulanmak istenen araç olarak ta görülebilir. Özellikle 20. Yüzyılda savaşların yaptığı tahribatın çok büyük boyutlara ulaşması, telafisi mümkün olmayan ve arzu edilmeyen sonuçlar yaratması nedeni ile savaşı

önleme çabaları önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (Hanning, 1988: 19). Tarih boyunca savaşı önleme ile ilgili olarak gerçekleştirilen pek çok antlaşma bulunmakla birlikte I. Dünya Savaşından sonra kurulan Milletler Cemiyeti bu alanda yürütülen faaliyetler açısından önemli bir yere sahiptir. Milletler Cemiyeti'nin kurulmasının en önemli nedeni yeni bir savaş tehlikesini önlemek ve yaratılan barış ve güvenliği korumaktır (Gönlübol, 1975: 119). Bu örgütün başarısızlığı anlamına gelen II. Dünya Savaşının çıkması ile birlikte savaşı önleme yolunda çok daha etkin bir örgütlenme yoluna gidilmesi gereği hissedilince Milletler Cemiyeti'ne oranla yaptırım gücü daha yüksek olan Birleşmiş Milletler örgütü ortaya çıktı. Yine bu örgütün en önemli görevi savaşın önlenmesi ve bu yolla uluslararası alanda barış ve güvenliğin sağlanması olarak görülebilir (Gönlübol, 1975: 347).

Savaşı önleme çabaları için kurulan örgütler Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler'le sınırlı kalmamış kurulan pek çok bölgesel örgüt diğer amaçlar yanında savaşı önleme çabalarını sürdürmüşlerdir. Özellikle Avrupa kıtasında kurulan Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği gibi kuruluşlar siyasal ve ekonomik amaçların yanında barış ve güvenliği sağlamayı ve Avrupa'da yeni bir savaşın ortaya çıkmasını önlemeyi de amaçlamışlardır. Ayrıca NATO bir askeri savunma örgütü olarak kurulduktan sonra savaşın önlenmesinde büyük katkılarda bulunmuştur. Yine 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi ile ortaya çıkan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'nün asıl amacı ortaya çıkan devletlerarası sorunları savaşa başvurmadan çözüme kavuşturmadır. Yukarıda sayılan ve benzeri örgütlerin sayısındaki artış savaşa yol açması muhtemel pek çok krizin barışçı yollarla çözümlenmesini sağlamışlardır. Bunun doğal bir sonucu olarak savaş geçmiş dönemlere oranla daha az başvurulmuş bir dış politika aracı durumuna düşmüştür. Gittikçe globalleşen dünyada uluslararası örgütlerin rolü arttıkça savaş çıkma ihtimali de gittikçe azalacaktır denilebilir.

VI. Sonuç

Savaş geçmiş dönemlerde önemli bir dış politika aracı olmuştur. Gelecekte savaşın bir dış politika aracı olarak kullanılmayacağını söylemek yanlış olmakla birlikte, savaşın kullanışlı bir araç olmaktan çıkmaya başladığı ve bu araca 21. Yüzyılda daha az başvurulacağını söylemek ise mümkündür. Bu yargıyı haklı çıkaran nedenler ise şunlardır: Günümüz uluslararası sistemi ileri düzeyde bir bütünleşmeye kavuşmuş ve bu ileri düzeydeki entegrasyon büyük küçük bütün devletleri az veya çok birbirlerine bağımlı hale getirmiştir. Uluslararası sistemde gerginliğin en önemli nedenlerinden birini oluşturan ideolojik mücadele dönemi büyük ölçüde sona ermiş gibi görünmektedir. Savaş, geçmiş dönemlerle mukayese edilemeyecek ölçüde ekonomik olarak pahalı bir araç haline dönüşmüştür. Savaşa başvurma ve savaşı sürdürmenin en önemli aracı olan silah ve askeri gücün maliyeti çok artmıştır. Silahların yıkım gücü çok ileri düzeye ulaşmıştır. Özellikle nükleer silahların varlığı meydana gelecek

bir savaşta galibin olmaması gibi önemli bir sonuç doğurmuştur. Savaş yolu ile toprak elde etme ve/veya sınırları değiştirme oldukça zorlaşmıştır. Devletlerin ulusal çıkarlarındaki öncelikler değişmeye başlamış ve güvenlik yerine ekonomik kalkınma ve refah düzeyini yükseltme ön plana çıkmaya başlamıştır. Ayrıca savaş önleme konusunda uluslararası düzeyde çok etkili kuruluşlar ortaya çıkmış ve pek çok uluslararası sorunun savaşa başvurulmadan çözümlenmesi sağlanmıştır.

Yukarıda ana başlıkları verilen nedenlerden dolayı savaş 21. Yüzyılda bir dış politika aracı olarak önemini kaybetmeye devam edecektir. Savaş ile siyasal amaçlara ulaşmak daha da zorlaşacaktır. Savaşlar var olmaya devam etmekle birlikte savaşların sayısında göreceli olarak düşme yaşanacaktır. Gelişmiş ülkeler arasında ise savaş yolu ile ulusal çıkar elde etme hemen hemen imkansız hale gelmiştir. Bu ülkelerin, ekonomik ve ticari açılardan birbirlerine bağımlılıklarının artmış olması aralarında savaş çıkma ihtimalini de oldukça düşük bir düzeye indirmiştir. Sonuç olarak gelecekte savaş dış politikada daha az kullanılabilir bir araç olacaktır.

Summary: War, which has been used as an instrument of foreign policy throughout history, defined by Clausewitz as "continuation of politics by other means". Also war can be defined as an organized conflict of major armed hostilities between social groups and nations. In contemporary international system war is losing its importance as an instrument of foreign policy. The reasons for such a tendency can be summarized as follows. International system is being an integrated one and therefore interdependence is the main characteristic of the relations between states. War became an extremely costly instrument of foreign policy than ever. Weapons also are highly destructive. The term of national interests is no longer regarded only in terms of power and security. For states economy and values regarding wealth and development are also important which compell states to collaborate, not to fight. In addition there are many international organizations, some of which have capability of using force in order to prevent war, which are trying to prevent war and settle the conflicts with peaceful means. In sum, war as an instrument of foreign policy will continue to be obsolete for states to achieve their national interests.

Kaynaklar

- BLEDSON, Robert L. ve BOCEK Boleslav A., (1992), **The International Law Dictionary**, ABC-CLIO, Oxford.
- CLAUSEWITZ, Carl Von, (1997), **Savaş Üzerine**, çeviren Şiar Yalçın, Spartaküs Yayınları, İstanbul.
- COHEN, Eliot A., (1992), "The Future of Military Power: The Continuing Utility of Force", Charles W. Kegley ve Eugene R. Wittkoph (der.), *The Global Agenda: Issues and Perspectives*, Third Edition, Mac Grav-Hill, New York, ss. 33-40
- GARNETT, John, (1987), "The Role of Military Power", Michael Smith, Richard Little ve Michael Shackleton (der.), *Perspectives on World Politics*, Routledge, London, ss.63-75